

[itobiad], 2020, 9 (3): 2430/2447

Rızıklarıyla Doğmayanlar, Çocuk Emekçiler

Those Who Are Not Born With Their Sustenance, Child Laborers

Mehmet Reşit SEVİNÇ

Dr. Öğr. Üyesi, Harran Üni., Bozova MYO
Asst. Prof., Harran University Bozova V.S.
rsevinc@harran.edu.tr / Orcid ID: 0000- 0002-0617-7822

Mustafa Hakkı AYDOĞDU

Doç Dr., Harran Üni., Ziraat Fakültesi
Assoc. Prof., Harran University Faculty of Agriculture
mhaydogdu@hotmail.com / Orcid ID: 0000-0002-4945-5239

Muhammed Ali PALABIÇAK

Arş.Gör., Harran Üni., Ziraat Fakültesi
R.A., Harran Uni., Faculty of Agriculture
malipalabicak@harran.edu.tr / Orcid ID: 0000-0003-1382-5733

Mehmet CANÇELİK

Dr. Öğr. Üyesi, Harran Üni., Şanlıurfa Sos. Bil. MYO
Asst. Prof., Harran University Şanlıurfa Soc. Sci. V.S.
rsevinc@harran.edu.tr / Orcid ID: 0000- 0001-8158-4455

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Type	: Araştırma Makalesi / Research Article
Geliş Tarihi / Received	: 26.05.2020
Kabul Tarihi / Accepted	: 15.07.2020
Yayın Tarihi / Published	: 30.09.2020
Yayın Sezonu	: Temmuz-Ağustos-Eylül
Pub Date Season	: July-August September

Atıf/Cite as: Sevinç, M , Aydoğdu, M , Palabiçak, M , Cançelik, M . (2020). Rızıklarıyla Doğmayanlar, Çocuk Emekçiler . İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi , 9 (3) , 2430-2447 . Retrieved from <http://www.itobiad.com/tr/pub/issue/56503/742855>

İntihal /Plagiarism: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelenmiş ve intihal içermediği teyit edilmiştir. / This article has been reviewed by at least two referees and confirmed to include no plagiarism. <http://www.itobiad.com/>

Copyright © Published by Mustafa YİĞİTOĞLU Since 2012 – Istanbul / Eyup, Turkey. All rights reserved.

Rızıklarıyla Doğmayanlar, Çocuk Emekçiler¹

Öz

Rızık; Allah Teâlâ'nın canlılara yeme içme ve başka hususlarda yararlanmak üzere verdiği her şeyi ifade eder. Türk toplum yapısı ve kültürü öğeleri doğan her çocuğun rızıkıyla doğduğunu kabul eder. Ancak her doğan çocuk şanslı değildir. Bu çalışmada; Şanlıurfa ve Diyarbakır illerinde, yoksulluk dolayısıyla, semt pazarlarında taşıyıcı olarak çalışan çocukların sosyo-ekonomik özellikleri araştırılmıştır. Araştırmanın materyalini, belirtilen illerin merkezlerinde, semt pazarlarında taşıyıcılık yapan çocuklardan, anket yöntemi ile alınan birincil veriler oluşturulmuştur. Çocukların ortalama yaşları 13,37'dir. Çocuklar hafta içerisinde yaklaşık 4,3 gün sabah 9 da başlayarak günlük ortalama 9,6 saat çalışmaktadırlar. Çocukların ortalama haftalık kazançları 57,77 TL dir. Saha çalışmalarından elde edilen verilerin analizinde STATA programı kullanılmıştır. Verilerin analizinde iki bağımlı değişken seçilmiştir. Çalışmanın bağımlı değişkenleri "çocuklar neden çalışıyor" ve "kazandığı parayı nereye veriyor" değişkenleridir. Bu değişkenlere Multinomial Probit (MNP) analizi uygulanmıştır. Çocuğun yaşı yükseldikçe, çalışan çocuk haneye gelir getiren veya hane gelirine katkı sağlayan bir birey rolüne bürünmektedir. Eğitimine devam eden ya da eğitim sistemi ile bağlarını koparmayan küçük yaşta olan çocuklar; çalışarak elde ettikleri kazançlarını kendileri için ve eğitim ihtiyaçları için kullanmaktadırlar. Eğitim çağında olan çocukların eğitim sisteminden kopmaları engellenmeli ve eğitimlerine devam etmelerinin sağlanması gerekmektedir. Temel eğitim sisteminden uzaklaşmayan, devlet tarafından korunduğunu hisseden çocuklarda, geleceğe dair olumlu değişimler yaratabilecek güç ve umut ışığı ancak bu şekilde yakılabilecektir. Aksi takdirde çocukların eğitim sisteminden uzaklaşması ve yoksulluk kısacasında yaşaması, sosyal dışlanmışlık algısı yaratacaktır. Çocuklarda ortaya çıkacak olan sosyal dışlanmışlık algısının yaratacağı olumsuz etkilerin, toplumsal anlamda telafisi çok zor olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Rızık, Yoksulluk, Çocuk Emeği, Çocuk İşçiliği, Şanlıurfa, Diyarbakır.

¹ Bu araştırma; "Harran Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi (HÜBAP)" tarafından, "18151 numaralı araştırma projesi" olarak desteklenmiştir. Araştırma sahasında kullanılan anketler için Harran Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu'ndan 13/04/2018 tarihinde 76244175-752.01.01 sayılı etik kurul onayı alınmıştır

Those Who Are Not Born With Their Sustenance, Child Laborers

Abstract

Sustenance means everything that Allah gives to living things to benefit from eating and drinking. The Turkish social structure and culture acknowledges that every child is born with his own sustenance. However, not every child born is lucky. In this study; in the provinces of Şanlıurfa and Diyarbakır, the socio-economic characteristics of children working as carriers in the district bazaar due to poverty were investigated. The research material composed of the primary data collected by the survey from the children working in the research area. The average age of children is 13.37. Children work approximately 4.3 days a week, starting at 9 in the morning and working an average of 9.6 hours per day. Average weekly earnings of children is 57,77 TL. STATA program was used in the analysis where two dependent variables were selected which are "why do children work" and "where do they give the money they earn". Multinomial Probit analysis was applied to variables. As the child's age rises, the working child takes on the role of an individual who brings or contributes income to the household. Little children who continue their education or who do not lose their ties with the education system; they use their earnings by working for themselves and for their educational needs. Children of educational age should be prevented from leaving the education system and be ensured to continue their education. The light of power and hope can create positive changes in the future in children who do not move away from the basic education system and feel protected by the state. Otherwise, children's getting away from the education system and living in poverty will create a sense of social exclusion. It will be very difficult to compensate socially for the negative effects of social exclusion perception in children.

Keywords: Sustenance, Poverty, Child Labor, Şanlıurfa, Diyarbakır

Giriş

Sözlükte “yiyecek vermek, rızıklandırmak” anlamındaki rezk kökünden türeyen rızık kelimesi “yiyecek, giyecek ve faydalanılacak her şey, yağmur, başış, pay, nasip” gibi manalara gelir. Terim olarak “Allah Teâlâ'nın canlılara yeme içme ve başka hususlarda yararlanmak üzere verdiği her şeyi” ifade eder (Gölcük, 2008, s. 73).

İnsanların biyolojik varlığını sürdürebilmek amacıyla yiyecek ve içeceğe ulaşabilmesi mutlak yoksulluğun giderilebilmesidir aslında. Mutlak yoksulluk; bireyin biyolojik olarak kendisini üretebilmesi için gerekli kalori ve diğer besin bileşenlerini sağlayacak beslenmeyi gerçekleştirmesidir. Bu temel ihtiyaçları karşılamaktan yoksun geliri olanlar, mutlak yoksulluk sınırının altında kabul edilirler (Gülçubuk ve Aluftekin, 2004, s. 80; Laderchi, Saith ve Stewart, 2003, s. 245; Ravallion, Datt ve Walle, 1991, s. 346).

Dünyada 1990'lı yıllardan sonra gündeme en çok gelen konulardan birisidir yoksulluk. Yoksulluk tüm ülkelerin, toplumların ortak sorunu haline gelmiştir (Gülçubuk ve Aluftekin, 2004, s. 78). Ekonomi sözlüklerinde yoksulluk esas olarak az gelişmişlik sorunu olarak görülmekte ve başta ABD olmak üzere, gelişmiş ülkelerde de yoksulluğun giderilemediği belirtilmektedir (Davran, Sevinç ve Cañelik, 2020, s. 5) Ancak günümüzde yoksulluk üzerine yapılan tartışmalar mutlak yoksulluk üzerinden değil göreceli yoksulluk üzerinden yapılmaktadır.

Göreceli yoksulluk yaklaşımı bir insanın sadece biyolojik olarak değil, toplumsal olarak da kendisini üretebilmesi için gerekli olan tüketim ve yaşam biçimini düzeyini ifade eder. Dolayısıyla toplumsal anlamda kabul edilebilir asgari tüketim düzeyinin altında gelire sahip olanlar, göreceli yoksul olarak tanımlanabilir (Gülçubuk ve Aluftekin, 2004, s. 78; Moller, Huber, Stephens, Bradley ve Nielsen, 2003, s. 22). Sıklıkla sosyologların benimsedikleri göreceli tanımlar, bireyin ya da grubun, toplumun diğer üyelerine kıyasla sahip oldukları kaynakları (başka bir deyişle onların göreceli yaşam standartlarını) gösterir. Göreceli yoksulluk, maddi kaynakların topluma dağılımdaki eşitsizliklerle ilgili bir sorun olduğuna göre, göreceli yoksulluk ölçütlerinin en az mutlak yoksulluk ölçütleri kadar nesnel olduğu söylenebilir (Davran ve Tok, 2018, s. 2141; Marshall, 1999, s. 825).

Rızık yaklaşımını bireyin sadece yiyecek ve içeceğe ulaşması ile sınırlandırmak toplumsal anlamda eksik olacaktır. Çünkü bireyin varlığı sadece biyolojik olarak değil toplumsal olarak da önemlidir. Dolayısıyla günümüz rızık yaklaşımına, bireyin toplumsal anlamda doyumunu da eklememiz gerekmektedir.

Türk toplum yapısı ve kültüründe Allah'a olan tevekkül ve kadere olan inanç yaşamsal alanda oldukça etkilidir. Sözlükte “Allah'a güvenmek” anlamındaki vekl kökünden türeyen tevekkül “birinin işini üstüne alma, birine güvence verme; birine işini havale etme, ona güvenme” mânasına gelir (Çağrıncı, 2008, s. 1). Kader; sözlükte “gücü yetmek; planlamak, ölçü ile yapmak, bir şeyin şeklini ve niteliğini belirlemek, kıymetini bilmek; rızıkını

daraltmak" gibi mânalara gelirken, "Allah'ın bütün nesne ve olayları ezeli ilmiyle bilip belirlemesi" diye tarif edilir (Yavuz, 2008, s. 58).

Türk toplum yapısı ve kültüründe tevekkül ve kadere olan inancın baskın olması, yoksulluk ve çocuk sahipliği algısını da etkilemektedir. "Her çocuk kendi rızık ile doğar", "ağılda bir oğlak doğsa ovada otu biter" ve "rızıkımı veren Huda'dır kula minnet eylemem" gibi halk tarafından çokça kullanılan atasözleri ve deyişler tevekkül ve kader yaklaşımının benimsenmesinin bir göstergesidir. Diğer taraftan Türkiye'nin Güneydoğu coğrafyasında çocuk sahipliğinin hem anne hem de baba için farklı anlamları bulunmaktadır. Doğurulan çocuk sayısı kadının toplumsal statüsünü güçlendiren bir olgudur. Özellikle erkek çocuk sahibi olan kadının saygınlığının arttığı düşünülür. Erkek için çocuk sayısı aşiret sistemini güçlendiren ve toplumsal anlamda aileyi koruyan bir olgudur. Çalışabilecek yaşa gelince çocuğun aileye olan ekonomik katkısı ve değeri de artacaktır. Hem dini inanışların etkisi hem de toplumsal yapı iç dinamiklerinin etkisi ile çok çocuk sahibi olma yaklaşımı, Türkiye'nin Güneydoğu'sunda özellikle de kırsal alanlarında yaygındır.

Gerek mutlak gerekse göreceli yoksullukta en savunmasız olan gruplardan birisidir çocuklar (Brady, 2005, s. 1338). Hanede yaşanan yoksulluk dolayısıyla çalışma yaşına gelen çocuklar kendilerini çalışma hayatında işçi olarak bulmaktadırlar. Bu sorun sadece gelişmekte olan ülkelerin değil yoksulluğun yaşandığı gelişmiş ülkelerde de karşılaşılan bir sorundur.

Çocukların yaptıkları işlerin hepsi, ortadan kaldırılmak istenilen çocuk işçiliği kategorisine girmez. Çocukların ve ergenlerin sağlıklarına ve kişisel gelişimlerine zarar vermeyecek ya da eğitimlerini aksatmayacak işler yapmalarına genellikle olumlu bakılır. "Çocuk işçiliği" çoğu kez çocukları çocukluklarını yaşamaktan alıkoyan, potansiyellerini ve saygınlıklarını eksiltten, fiziksel ve zihinsel gelişimleri açısından zararlı işler olarak tanımlanır (ILO-Ankara, 2020).

Gelişmekte olan ülkelerin nüfusunun yaklaşık üçte birini çocuklar oluşturmaktadır. Yine bu çocuk nüfusunun %50'si (yaklaşık 385 milyon çocuk) hane geliri günlük 1,90 \$'ın altında olan yoksul ailelerin çocuklarıdır (UNICEF, 2017, s. 5). Avrupa ve Amerika'da da durum farklı değildir. Sanayi devriminin yaşanmasıyla beraber 19. yüzyılın ortalarından itibaren, Avrupa ve Amerika'da hanelerde yaşanan yoksulluk, çocuklarında çalışmasını zorunlu kılmış bu durum günümüze kadar çok fazla değişmeden devam etmiştir (Basu, 1999, s. 1083; Basu ve Van, 1998, s. 1083).

Çocuk işçiliğinin sanayi devrimi ile beraber daha yoğun bir şekilde ortaya çıkması ilginçtir (Edmonds, 2007, s. 3610). Sanayi devrimine kadar yoğun kas gücü gerektiren emek yoğun üretim biçimi sanayi devrimi sonrası bu kas gücüne ihtiyaç duymamıştır. Kas gücünü gerektirmeyen makine yoğun üretim biçiminde daha az maliyetli olan çocuk işçilerin kullanımı bu şekilde

yaygınlaşmıştır. Önceleri sadece ailelerinin yanında ve ailelerinin ekonomik faaliyetlerine katkı sağlayan çocuklar kendilerini bir anda fabrikalarda çalışırken bulmuşlardır.

Uluslararası Çalışma Örgütü'nün 2020 raporuna göre; Dünyada 5 ila 17 yaş arasındaki 218 milyon çocuk istihdam edilmektedir. Bunlar arasında 152 milyon çocuk ekonomik tanımlamada çocuk işçi sınıfındadır. Çocuk işçilerin neredeyse yarısı olan 73 milyonun tehlikeli ve riskli işlerde çalışmaktadır. Mutlak anlamda, çocuk işçiliğinin neredeyse yarısı (72,1 milyon) Afrika'da bulunmaktadır. Asya ve Pasifik'te 62,1 milyon, Amerika'da 10,7 milyon, Arap Devletleri'nde 1,2 milyon, Avrupa ve Orta Asya'da 5,5 milyon çocuk istihdamı mevcuttur (ILO, 2020).

TUIK'in Türkiye Çocuk İşgücü araştırması, 2019 sonuçlarına göre; Türkiye'de 5-17 yaş grubunda çalışan çocuk sayısı 720 bindir. Ekonomik faaliyette çalışan 5-17 yaş grubundaki çocukların aynı yaş grubundaki çocuklar içinde payını gösteren istihdam oranı ise %4,4'dür. Çalışan çocukların %30,8'i tarım, %23,7'si sanayi, %45,5'i ise hizmet sektöründe yer almaktadır. Çalışan çocukların çalışma nedenlerinde ilk sırayı %59,2 ile "hanehalkının ekonomik faaliyetine yardımcı olmak ve hanehalkı gelirin katkıda bulunmak" alırken bunu %34,4 ile "iş öğrenmek, meslek sahibi olmak" takip etmektedir. Çocukların %6,4'ü ise "kendi ihtiyaçlarını karşılamak" amacıyla çalıştığını belirtmiştir. Çalışan çocukların %66,1'i düzenli işyerinde, %30,4'ü tarla-bahçede, %3'ü seyyar sabit olmayan işyeri veya pazar yerlerinde, %0,5'i ise evde çalışmaktadır (TUIK, 2020a, 2020b).

Bu çalışmada yoksulluk dolayısıyla semt pazarlarında taşıyıcılık yapan çocukların sosyo-ekonomik özellikleri araştırılmıştır. Araştırmada çocukları çalışmaya iten temel faktörlerin neler olduğu ve çalışan çocukların kazandıkları parayı verdikleri yer değişkenlerine bağlı kalınarak analizler yapılmıştır.

Materyal ve Yöntem

Araştırma alanı TRC2 bölgesi illeri olan Diyarbakır ve Şanlıurfa illeri kent merkezleridir. Türkiye'de ortalama yıllık eşdeğer hanehalkı kullanılabilir fert geliri 2018 yılında 24.199 TL olmuştur. TRC2 bölgesinde ortalama yıllık eşdeğer hanehalkı kullanılabilir fert geliri 11.357 TL'dir. TRC2 bölgesi Türkiye'de ortalama yıllık eşdeğer hanehalkı kullanılabilir fert geliri en düşük olan bölgeler (toplam 26 bölge) sıralamasında üçüncü sıradadır (TUIK, 2019).

Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) sonuçlarına göre; 2019 yılı sonu itibarıyla, Türkiye nüfusu 83.154.997 kişi iken bunun 22.876.798'ini çocuklar oluşturmuştur (TUIK, 2020a). 0-17 yaş grubunu içeren çocuk nüfus 1970 yılında Türkiye'de toplam nüfusun %48,5'ini oluştururken bu oran 1990 yılında %41,8 ve 2019 yılında %27,5 olmuştur. ADNKS sonuçlarına göre, illerin toplam nüfusları içindeki çocuk nüfus oranı incelendiğinde; 2019 yılında en yüksek çocuk nüfus oranına sahip olan il, %45,8 ile Şanlıurfa ili

olmuştur. Aynı yıl Diyarbakır'da çocuk nüfus oranı %39,6'dır (TUIK, 2020a, 2020c).

Şanlıurfa ve Diyarbakır illerinde çocuk nüfus oranının toplam nüfus içerisindeki payının yüksek olması, bu illerde toplam doğurganlık hızının yüksek olmasından kaynaklanmaktadır. Toplam doğurganlık hızı, bir kadının doğurgan olduğu dönem olan 15-49 yaş grubunda doğurabileceği ortalama çocuk sayısını ifade etmektedir. Türkiye'de 2017 yılında toplam doğurganlık hızı 2,07 çocuk iken aynı dönemde Şanlıurfa'da 4,29 çocuk, Diyarbakır'da 3,31 çocuktur. Şanlıurfa ili Türkiye'de toplam doğurganlık hızının en yüksek olduğu ildir (TUIK, 2018).

Araştırmanın materyalini semt pazarlarında taşıyıcılık yapan çocuk işçilerden alınan birincil veriler oluşturmaktadır. Semt pazarlarında çalışan çocuk işçiler, bağımsız olarak, kendi hesaplarına çalışmaktadırlar. Pazara gelen kişilerin alışverişi süresince yanlarında el arabası ile dolaşır, bu kişilerin almış oldukları ürünleri yine el arabaları ile araçlarına ya da evlerine kadar götürmektedirler. Bunun karşılığında ise ücret almaktadırlar.

Birincil veriler araştırmacının araştırma konusu ile ilgili bilgileri kendisinin toplamasıdır. Birincil verilerin toplanmasında anket, odak grup görüşmeleri, mülakat ve gözlem gibi yöntemler uygulanır (Lorcu, 2015, s. 22). Bu araştırmada anket yöntemi kullanılmıştır. Hazırlanan anketler için Harran Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu'ndan 13/04/2018 tarihinde 76244175-752.01.01 sayılı etik kurul onayı alınmıştır. Anketler çocukların çalışma ortamı olan semt pazarlarında yapılmıştır. Anket uygulaması çocukların ve ebeveynlerinin onayı ile (her anket için veli onay formu ve katılım formu düzenlenmiştir) gönüllülük esasına göre yapılmıştır.

Saha çalışması Diyarbakır ve Şanlıurfa illeri, kent merkezlerinde, farklı semtlerde ve farklı günlerde düzenlenen semt pazarlarında yapılmıştır. Anket uygulaması için örneklem hesabı yapılmamış, gönüllülük esasına göre tam sayım yöntemi ile tüm çocuklar ile görüşülmesi planlanmıştır. Araştırma sahasında 27 çocuk çeşitli nedenlerle görüşmeyi kabul etmemiştir. Görüşmeyi kabul eden toplam 276 çocuğa anket uygulanmıştır. Diyarbakır'da 126, Şanlıurfa'da 150 çocuk ile görüşme yapılmıştır. Aynı çocuğun, farklı günlerde ve farklı semtlerde kurulan semt pazarlarında da çalıştığı tespit edilmiştir. Dolayısıyla araştırma alanında aynı çocuk ile birden fazla görüşme yapılmamasına dikkat edilmiştir.

Saha çalışmalarından elde edilen verilerin analizinde STATA programı kullanılmıştır. Verilerin analizinde iki bağımlı değişken seçilmiştir. Çalışmanın bağımlı değişkenleri olan "çocuklar neden çalışıyor" ve "kazandığı parayı nereye veriyor" değişkenleri ikiden çok düzeyli olan sınıflanabilir nitel (kategorik) değişken özelliği göstermektedir. Bu özellikteki değişkenlere Multinomial Logit/Probit analizleri uygulanabilir (Mert, 2016, s. 192; Stata Corp LLC, 2019, s. 360). Uygulamada Multinomial Logit (MNL)

ile Multinomial Probit (MNP) modelleri birbirlerine benzer olmalarına rağmen bu iki model arasında dikkat edilmesi gereken önemli bir fark vardır. MNL, herhangi iki alternatifin olasılıklar oranının (odds oranı) diğer alternatiflerden bağımsız olduğunu ifade eden ve ilgisiz alternatiflerin bağımsızlığı (Independence from Irrelevant Alternatives: IIA) olarak adlandırılan önemli bir varsayıma dayanmaktadır. MNL'de tahmin yapılmadan önce bu varsayımın sağlanıp sağlanmadığının kontrol edilmesi gerekmektedir. Dolayısıyla MNL model tahminde IIA varsayımının getirdiği kısıtlar ve işlem yükü içermektedir. Bu nedenle genellikle daha esnek bir model olan MNP modeli MNL modeline tercih edilmektedir (Katchova, 2013, s. 7-11; Sizege, 2017, s. 442).

Bulgular ve Tartışma

Tanımlayıcı İstatistikler

Görüşme yapılan çocuklara ilişkin tanımlayıcı istatistikler Tablo 1'de verilmiştir. Araştırma alanında çalışan çocukların yaş ortalaması 13,37'dir. En küçük çocuk 7 en büyük çocuk ise 17 yaşındadır. Araştırma alanındaki çocukların %98,6'sı (272 kişi) erkek, %1,4'ü (4 kişi) kız çocuğudur (Tablo 1).

Şanlıurfa ve Diyarbakır illerinde var olan toplumsal yapı dinamikleri kız çocuk ve kadın yetişkinlerinin aileden uzak mekânlarda çalışmalarına izin vermemektedir. Şanlıurfa'da 2014 yılında Sevinç ve arkadaşları tarafından çocuk işçiliği üzerine yapılan bir araştırmada; Şanlıurfa semt pazarlarında taşıyıcılık yapan kız çocuğuna rastlanılmamıştır (Sevinç, Davran, Özel ve Sevinç, 2014, s. 26). Ancak Şanlıurfa ve Diyarbakır illerinde, kadın ve kız çocuklarının gezici mevsimlik tarım işçisi olarak çalıştıkları da tespit edilmiştir (Benek ve Ökten, 2011, s. 659). Sevinç ve Davran tarafından Adana ilinde mevsimlik tarım işçiliği üzerine yapılan bir çalışmada işçilerin %59,4'ünün kadın ve kız çocuklarından oluştuğu tespit edilmiştir. Bu kişilerin çoğunluğu ise Diyarbakır ve Şanlıurfalıdır (Sevinç ve Davran, 2017, s. 114). Kadın ve kız çocuklarının gözler önünde, kontrol edilebilir bir alanda olması dolayısıyla mevsimlik tarım işçisi olarak çalışmasına izin verilmektedir. Diğer taraftan semt pazarlarında çalışan kız çocuklarının tamamı Suriye kökenli mülteci çocuklarıdır.

Araştırma sahasındaki çocukların %61,2'sinin halen öğrenci olduğu diğer çocukların ise öğrenimlerine devam etmedikleri tespit edilmiştir (Tablo 1). Çocukların sabah saat 9 gibi işe başladığı ve hafta içi ortalama 4,3 gün ve günde 9,6 saat çalıştıkları tespit edilmiştir. Dolayısıyla çocuklar okula resmi kayıtlı olmakla beraber öğrenimlerine devam etmemektedirler. Aileler devlet kurumları ve yerel yönetimler tarafından verilen yardımlardan faydalanabilmek amacı ile çocuklarının okula devam etmeseler bile resmi olarak öğrenci kalmasını istemektedirler.

ADNKS sonuçlarına göre; Türkiye'de 2012 yılında 3,69 kişi olan ortalama hanehalkı büyüklüğü azalma eğilimi göstererek 2019 yılında 3,35 kişi olmuştur. İllere göre incelendiğinde; 2019 yılında ortalama hanehalkı büyüklüğü itibari ile Şanlıurfa 5,38 kişi ile üçüncü, Diyarbakır ise 4,91 kişi ile

dokuzuncu sıradadır (TUIK, 2020d). Araştırma alanında çocukların hanehalkı büyüklüğü 7,7 kişidir. Aile yapısına bakıldığında çocukların genellikle çekirdek aile biçiminde (%70,7) aile yapısına sahip olduğu belirlenmiştir. Çocukların %8,7'si yabancı uyruklu olup mülteci statüsündedir.

Çocukların %37,3'ünün hanesinde en az bir kişi sigortalı çalışmaktadır. Çocukların %23,2'sinin hanesinde kendisinden başka semt pazarlarında taşıyıcılık yapan başka çocuklarda bulunmaktadır. Çocukların ortalama haftalık kazançları ise 57,7 TL'dir (Tablo 1).

Tablo 1. Tanımlayıcı istatistikler

Değişken	Değer/Tanımlama	Ort.	Standart Sapma
Yaş	Yıl	13,37	1,941
Cinsiyet	0 = Kız (%1,4) 1 = Erkek (%98,6)	0,99	0,120
Eğitim	1 = Okuryazar değil (%4,0) 2 = İlkokul öğrencisi (%5,8) 3 = İlkokul mezunu (%3,6) 4 = Ortaokul öğrencisi (%55,4) 5 = Ortaokul mezunu (%31,2)	3,46	1,290
Hanehalkı genişliği	Hanede kalan kişi sayısı	7,70	3,283
Beraber yaşadığı kişiler	1 = Aile dışı (yabancılarla) (%2,9) 2 = Geniş aile (%26,4) 3 = Çekirdek aile (%70,7)	2,68	0,527
Memleket	1 = Mülteci (%8,7) 2 = Şanlıurfa (%47,1) 3 = Diyarbakır (%44,2)	2,35	0,635
Hanede sigortalı çalışan	1 = Var (%37,3) 2 = Yok (%59,4) 3 = Bilmiyor (%3,3)	1,66	0,032
Hanede bu işi yapan başka çocuk	1 = Var (%23,2) 2 = Yok (%76,8)	1,77	0,025
Kazanç	Haftalık kazancı (TL)	57,77	1,400
Neden çalışıyor	1 = Aile bütçesine katkı (%76,4) 2 = Eğitim masraflarını karşılamak (%10,9) 3 = Cep harçlığı (%11,2) 4 = Zaruri ihtiyaçları karşılamak (%1,4)	1,37	0,740
Parayı nereye veriyor	1 = Bende kalıyor (%8,0) 2 = Bir kısmı bende bir kısmı ailemde (29,0) 3 = Tamamı ailemde kalıyor (63,0)	2,55	0,639

Çocuklar Neden Çalışıyor

Araştırma sahasındaki çocukların %76,4'ü "Aile bütçesine katkı sağlamak" için çalıştığını belirtmiştir. Bu cevabı veren çocuklar referans grup olarak seçilmiştir. Çocukların verdiği diğer cevaplar %10,9 "Eğitim masraflarını karşılamak", %11,2 "Cep harçlığını çıkarmak" ve %1,4 "Zaruri ihtiyaçları karşılamak" şeklindedir (Tablo 1).

Tablo 2'de, Multinomial Probit modelin istatistiki olarak 0,01 düzeyinde anlamlı olduğu anlaşılmaktadır. Hanede sigortalı çalışan varsa; çalışan çocuklarda aile bütçesine katkıda bulunmak yerine eğitim masraflarını karşılamak için çalışma eğilimi artmaktadır. Çalışan çocukların yaşı büyüdükçe, çalışan çocukların eğitim masraflarını karşılamak yerine aile bütçesine katkıda bulunma eğilimi artmaktadır (Tablo 2).

Tablo 2. Multinomial Probit tahmin sonuçları
(Bağımlı değişken: Neden Çalışıyor)

	Katsayı	St. Hata	z	p
Eğitim masraflarını karşılamak için				
Hanede sigortalı çalışan	0,50998*	0,274685	1,86	0,063
Yaş	-0,18156*	0,092487	-1,96	0,050
Eğitim	0,431659	0,262941	1,64	0,101
Hanedeki birey sayısı	0,001493	0,040823	0,04	0,971
Babanın eğitimi	-0,05239	0,065854	-0,80	0,426
Çocuğun haftalık kazancı	0,001227	0,002901	0,42	0,672
Sabit	-1,48196	1,252106	-1,18	0,237
Cep harçlığını çıkarmak için				
Hanede sigortalı çalışan	0,549201*	0,301002	1,82	0,068
Yaş	-0,20194**	0,091623	-2,20	0,028
Eğitim	0,435763**	0,218217	2,00	0,046
Hanedeki birey sayısı	-0,01229	0,041293	-0,30	0,766
Babanın eğitimi	0,057654	0,062776	0,92	0,358
Çocuğun haftalık kazancı	-0,0017	0,003783	-0,45	0,653
Sabit	-1,23611	0,899921	-1,37	0,170
Zaruri ihtiyaçlarını karşılamak için				
Hanede sigortalı çalışan	0,824327	0,599505	1,38	0,169
Yaş	-0,20924	0,180544	-1,16	0,246
Eğitim	0,253935	0,315111	0,81	0,420
Hanedeki birey sayısı	-0,1026	0,083428	-1,23	0,219
Babanın eğitimi	-0,407***	0,075764	-5,37	0,000
Çocuğun haftalık kazancı	0,002858	0,006511	0,44	0,661
Sabit	-0,10561	1,67603	-0,06	0,950
Log pseudo likelihood	-193,76992	Wald $\chi^2(18)$	70,96***	

* p<0,10, ** p<0,05, *** p<0,01

Hanede sigortalı çalışan varsa, çalışan çocukların aile bütçesine katkıda bulunmak yerine cep harçlığını çıkarmak için çalışma eğilimi artmaktadır. Çalışan çocukların yaşı büyüdükçe, çalışan çocukların cep harçlığını

çıkarmak yerine aile bütçesine katkıda bulunma eğilimi artmaktadır (Tablo 2).

Çalışan çocuğun eğitim düzeyi arttıkça, çalışan çocukların aile bütçesine katkıda bulunmak yerine cep harçlığını çıkarmak üzere çalışma eğilimi artmaktadır. Çalışan çocukların babalarının eğitim düzeyi arttıkça, çalışan çocukların zaruri ihtiyaçlarını karşılamak yerine aile bütçesine katkıda bulunma eğilimi artmaktadır (Tablo 2).

Çocukların neden çalıştıkları bağımlı değişkenine göre yapılan MNP analizi tahmin sonuçları bize temel olarak hanede sigortalı çalışan birey, çocuğun eğitimine devam etmesi ve yaşı değişkenleri ile çocuğun neden çalıştığı değişkeni arasındaki ilişkiyi açıklamaya yönelik bazı önemli bilgiler sağlamaktadır. Hanede sigortalı çalışan yani devamlı gelir getiren bir bireyin varlığı; çocuğun çalışma nedenini aile geçimini sağlamaktan uzaklaştırıp çocuğun aile bütçesine katkı, cep harçlığını çıkarmak ya da eğitim masraflarını karşılayabilmek amacıyla çalışmaya yönlendirmektedir. Ayrıca yaşı büyük olan ve eğitimlerine devam etmeyen çocuklarda aile bütçesine katkı sorumluluğunu arttırmaktadır.

TUIK'in işgücü istatistikleri verilerine göre; 2020 yılı Şubat döneminde Türkiye genelinde 15-64 yaş arası bireylerde işsizlik oranı %13,9 seviyesindedir (TUIK, 2020e). Aynı dönemde Şanlıurfa ve Diyarbakır illerinden oluşan TRC2 bölgesinde işsizlik oranı %23,4'dür. TRC2 bölgesi TUIK'in oluşturduğu 26 istatistikî bölge içerisinde, işsizlik oranının en yüksek olduğu üçüncü bölgedir (TUIK, 2020f).

MNP analizi tahmin sonuçlarında sonucunda eğitimine devam eden çocukların çalışmalarının öncelikli nedeninin eğitim masraflarını karşılamak olduğu aile bütçesine katkı sağlamanın ikinci plana atıldığı da görülmektedir. Ancak çalışan çocukların eğitimlerine devam edebilme olasılıkları oldukça düşüktür. Çalışan çocuklar ile ilgili yapılan akademik çalışmalarda bu durum somut olarak ortaya konmuştur (Davran, Sevinç ve Seçer, 2014, s. 1190; Güngör, 2008, s. 27; Ray, 2000, s. 364; Sevinç ve Sevinç, 2012, s. 1126).

Tablo 3'de marjinal etkiler verilmiştir. Hanede sigortalı çalışan varsa çalışan çocuğun aile bütçesine katkıda bulunmak üzere çalışma olasılığı %12,5 azalmaktadır. Çalışan çocuk 1 yaş büyüdüğünde, aile bütçesine katkıda bulunmak üzere çalışma olasılığı %4,3 artmaktadır. Çalışan çocuğun eğitim düzeyi bir kademe yükseldiğinde, aile bütçesine katkıda bulunmak üzere çalışma olasılığı %9,7 azalmaktadır. Çalışan çocuk 1 yaş büyüdüğünde, cep harçlığını karşılamak üzere çalışma olasılığı %2,3 azalmaktadır. Çalışan çocuğun eğitim düzeyi bir kademe yükseldiğinde, cep harçlığını karşılamak üzere çalışma olasılığı %4,9 artmaktadır (Tablo 3).

Tablo 3. Multinomial Probit tahmin marjinal etkiler
(Bağımlı değişken: Neden Çalışıyor)

	Katsayı	St. Hata	z	p
Aile bütçesine katkıda bulunmak için				
Hanede sigortalı çalışan	- 0,12542**	0,05475	-2,29	0,022
Yaş	0,04339***	0,01589	2,73	0,006
Eğitim	- 0,09702**	0,03997	-2,43	0,015
Hanedeki birey sayısı	0,00170	0,00728	0,23	0,815
Babanın eğitimi	0,00128	0,0114	0,11	0,911
Çocuğun haftalık kazancı	0,00004	0,00061	0,07	0,945
Eğitim masraflarını karşılamak				
Hanede sigortalı çalışan	0,05551	0,03928	1,41	0,158
Yaş	- 0,01926	0,01203	-1,6	0,109
Eğitim	0,04737	0,03394	1,4	0,163
Hanedeki birey sayısı	0,00070	0,00545	0,13	0,898
Babanın eğitimi	- 0,00817	0,00853	-0,96	0,338
Çocuğun haftalık kazancı	0,00021	0,00038	0,55	0,579
Cep harçlığı				
Hanede sigortalı çalışan	0,06393	0,04371	1,46	0,144
Yaş	- 0,02306*	0,01208	-1,91	0,056
Eğitim	0,04898*	0,02886	1,7	0,09
Hanedeki birey sayısı	- 0,00160	0,0056	-0,29	0,775
Babanın eğitimi	0,01015	0,00837	1,21	0,226
Çocuğun haftalık kazancı	- 0,00028	0,00051	-0,54	0,586
Zaruri ihtiyaçlar				
Hanede sigortalı çalışan	0,00597	0,00518	1,15	0,248
Yaş	- 0,00107	0,00138	-0,77	0,44
Eğitim	0,00067	0,0024	0,28	0,779
Hanedeki birey sayısı	- 0,00080	0,00074	-1,08	0,281
Babanın eğitimi	- 0,00325	0,00245	-1,32	0,186
Çocuğun haftalık kazancı	0,00002	0,00004	0,53	0,593

* p<0,10, ** p<0,05, *** p<0,01

Çocuklar Kazandığı Parayı Nereye Veriyor

Çocuklara çalışarak kazandıkları parayı nereye verdikleri sorusu yöneltilmiştir. Çocukların %8,0'ı "Bende kalıyor" cevabını vermiştir. Bu cevabı veren çocuklar referans grup olarak seçilmiştir. Çocukların verdiği diğer cevaplar %29,0 "Bir kısmı bende bir kısmı ailemde", %63,0'ı "Tamamı ailemde" kalıyor şeklindedir (Tablo 1).

Tablo 4'de Multinomial Probit modelin istatistiki olarak 0,05 düzeyinde anlamlı olduğu anlaşılmaktadır. Hanede sigortalı çalışan varsa, çalışan çocukların kazandıkları paranın bir kısmını ailesine verip bir kısmını kendine almak yerine tamamını kendisine alma eğilimi artmaktadır (Tablo 4).

Hanedeki birey sayısı arttıkça çalışan çocukların kazandıkları paranın tamamını kendisine almak yerine bir kısmını ailesine verip bir kısmını

kendisine alma eğilimi artmaktadır. Hanede sigortalı çalışan varsa, çalışan çocukların kazandıkları paranın tamamını ailesine vermek yerine tamamını kendisine alma eğilimi artmaktadır (Tablo 4).

Çalışan çocuğun eğitim düzeyi yükseldikçe, kazandığı paranın tamamını ailesine vermek yerine tamamını kendisine alma eğilimi artmaktadır. Hanede yaşayan kişi sayısı arttıkça, çalışan çocukların kazandıkları paranın tamamını kendisine almak yerine tamamını ailesine verme eğilimi artmaktadır. Çalışan çocuğun eğitim parasını çıkarmak için çalışması durumunda, kazandığı paranın tamamını ailesine vermek yerine tamamını kendisine alma eğilimi artmaktadır (Tablo 4).

Tablo 4. Multinomial Probit tahmin sonuçları
(Bağımlı değişken: Parayı nereye veriyor)

	Katsayı	St. Hata	z	p
Bir kısmı bende bir kısmı ailemde				
Hanede sigortalı çalışan	-0,6297063*	0,3444626	-1,83	0,068
Yaş	-0,0894774	0,1277563	-0,70	0,484
Eğitim	-0,2360235	0,3283242	-0,72	0,472
Hanedeki birey sayısı	0,1343147**	0,0680928	1,97	0,049
Başka çalışan çocuk var mı?	-0,2719271	0,4009653	-0,68	0,498
Eğitim için çalışıyor	-0,5845567	0,447691	-1,31	0,192
Babanın eğitimi	-0,0995147	0,0762411	-1,31	0,192
Sabit	3,277781**	1,289914	2,54	0,011
Tamamı ailemde				
Hanede sigortalı çalışan	-0,74362**	0,33043	-2,25	0,024
Yaş	0,072479	0,122412	0,59	0,554
Eğitim	-0,65735**	0,318568	-2,06	0,039
Hanedeki birey sayısı	0,158728**	0,064461	2,46	0,014
Başka çalışan çocuk var mı?	0,114428	0,386856	0,3	0,767
Eğitimi için çalışıyor	-1,04307**	0,438875	-2,38	0,017
Babanın eğitimi	-0,09773	0,073475	-1,33	0,183
Sabit	3,693366***	1,217445	3,03	0,002
Log pseudo likelihood	-213,94731	Wald $\chi^2(14)$	29,00**	

* p<0,10, ** p<0,05, *** p<0,01

Hanede artan birey sayısı yani hanehalkı büyüklüğü çocukların aile gelirine katkı sağlamalarına yönelik sorumluluklarını arttırmaktadır. Hanehalkı büyüklüğü ile yoksulluk arasındaki ilişkinin ölçümüne yönelik yapılan araştırmalar; artan hanehalkı büyüklüğünün hanede yaşanan yoksulluğu arttırdığını ortaya koymuştur (Coşkun, 2012, s.185; Dağdemir, 2002, s. 8; Durgun, 2011, s. 149).

Tablo 5’de marjinal etkiler verilmiştir. Hanede sigortalı çalışan varsa çalışan çocuğun kazandığı paranın kendisinde kalma olasılığı %6,5 artmaktadır. Çalışan çocuğun eğitim düzeyi 1 kademe arttığında kazandığı paranın

kendisinde kalma olasılığı %4,1 artmaktadır. Hanehalkı sayısı 1 kişi arttığında çalışan çocuğun kazandığı paranın kendisinde kalma olasılığı %1,2 azalmaktadır. Çalışan çocuk 1 yaş büyüdüğünde kazandığı paranın bir kısmının kendisinde kalması bir kısmını ise ailesine vermesi olasılığı %3,9 azalmaktadır. Çalışan çocuğun eğitim düzeyi 1 kademe yükseldiğinde kazandığı paranın bir kısmının kendisinde kalması bir kısmını ise ailesine vermesi olasılığı %8,8 artmaktadır. Çalışan çocuk 1 yaş büyüdüğünde kazandığı paranın tamamını ailesine vermesi olasılığı %4 artmaktadır. Çalışan çocuğun eğitim düzeyi 1 kademe yükseldiğinde kazandığı paranın tamamını ailesine vermesi olasılığı %12,9 azalmaktadır. Çocuk kendi eğitimi için çalışıyorsa kazandığı paranın tamamını ailesine vermesi olasılığı %17,7 azalmaktadır.

Tablo 5. Multinomial Probit tahmin marjinal etkiler
(Bağımlı değişken: Parayı nereye veriyor)

	Katsayı	St. Hata	z	p
Kendisinde kalıyor				
Hanede sigortalı çalışan	0,065269**	0,02965	2,20	0,028
Yaş	-0,0009	0,00985	-0,09	0,927
Eğitim	0,041301*	0,02358	1,75	0,08
Hanedeki birey sayısı	-0,01242**	0,0052	-2,39	0,017
Başka çalışan çocuk var mı?	0,002131	0,03062	0,07	0,945
Eğitim için çalışıyor	0,106095	0,06746	1,57	0,116
Babanın eğitimi	0,00818	0,00557	1,47	0,142
Bir kısmı bende bir kısmı ailemde				
Hanede sigortalı çalışan	0,002931	0,06122	0,05	0,962
Yaş	-0,03943**	0,01839	-2,14	0,032
Eğitim	0,087731**	0,03628	2,42	0,016
Hanedeki birey sayısı	-0,00126	0,00952	-0,13	0,894
Başka çalışan çocuk var mı?	-0,09202	0,06689	-1,38	0,169
Eğitim için çalışıyor	0,070567	0,09488	0,74	0,457
Babanın eğitimi	-0,00355	0,01251	-0,28	0,776
Tamamı ailemde				
Hanede sigortalı çalışan	-0,0682	0,0636	-1,07	0,284
Yaş	0,040325**	0,01907	2,12	0,034
Eğitim	-0,12903***	0,03803	-3,39	0,001
Hanedeki birey sayısı	0,013685	0,00976	1,4	0,161
Başka çalışan çocuk var mı?	0,089889	0,07121	1,26	0,207
Eğitim için çalışıyor	-0,17666*	0,09886	-1,79	0,074
Babanın eğitimi	-0,00463	0,01291	-0,36	0,720

* p<0,10, ** p<0,05, *** p<0,01

Sonuç ve Öneriler

Semt pazarlarında taşıyıcı olarak çalışan çocukların temel çalışma sebebi çocuğun hanesinde yaşanan yoksulluktur. Hanede sigortalı olarak yani daimi gelir elde edecek düzeyde çalışan birey varlığı; çalışan çocukların hem çalışma nedenini hem de çalışarak elde ettiği kazancı değerlendirme biçimini ciddi olarak etkilemektedir. Kısacası hanede sigortalı çalışan birey

var ise; çalışan çocuk hanenin esas gelirini sağlamak amacı ile değil kendi ihtiyaçlarını karşılamak veya cep harçlığı çıkarmak amacı ile çalışmaktadır. Diğer taraftan çocuğun yaşı ve eğitim sistemi ile olan bağı yani eğitime devamlılığı çocuğun çalışma nedeni için önemli bir etkidir. Çocuğun yaşı yükseldikçe, çalışan çocuk haneye gelir getiren veya hane gelirine katkı sağlayan bir birey rolüne bürünmektedir. Eğitimine devam eden ya da eğitim sistemi ile bağlarını koparmayan küçük yaşta olan çocuklar; çalışarak elde ettikleri kazançlarını kendileri için ve eğitim ihtiyaçları için kullanmaktadırlar.

Saha çalışmaları süresince eğitim yaşındaki çocukların eğitimlerine devam etme istekliliği içerisinde oldukları tespit edilmiştir. Ancak kendilerinin ve ailelerinin içerisinde bulunduğu yoksulluk kısıncı, çocukların eğitimlerine devam etme olasılığını ciddi anlamda olumsuz olarak etkilemektedir. Her ne kadar çocukların %61,2'si eğitimlerine devam ediyor yani okula resmi olarak kayıtlı görünseler de çalışmak zorunda olduklarından eğitimlerine fiili olarak devam edememektedirler. Türkiye'de yaklaşık 7 yaşında başlayan ve 12 yıl süren zorunlu eğitim sistemi mevcuttur. Ancak saha çalışmalarında yapılan tespitlere göre; bu zorunlu eğitim yasasına pek uyulmamaktadır. Bu durum var olan yasal mevzuatın işlemediğini veya yeterli düzeyde denetimin sağlanamadığını göstermektedir. Her ne pahasına olursa olsun bu çocukların eğitime devam etmeleri, öncelikle bu çocukların daha sonrasında toplumun sosyal faydasına olacaktır. Bu nedenle çocukların çalışarak haneye sağlamış oldukları maddi katkının sosyal devlet anlayışı ile transfer harcamaları şeklinde ya da ilgili kurumların maddi destek sağlama yöntemi ile çocukların ailelerine ulaştırılması gerekmektedir. Çalışan çocuğun haftada ortalama 57,7 TL kazanması, aylık olarak 230,8 TL'ye tekabül etmektedir. Şanlıurfa ve Diyarbakır illeri semt pazarlarında yaklaşık 300 çocuğun taşıyıcı olarak çalıştığı varsayımından yola çıkılacak olunursa, her iki il için aylık toplam 69.240 TL düzeyinde ayrılacak bir transfer harcaması ya da nakdi yardım bütçesi, bu çocukların yaşamında olumlu değişimlerin yaşanmasına yönelik atılacak önemli bir adımdır. Temel eğitim sisteminden uzaklaşmayan, devlet tarafından korunduğunu hisseden çocuklarda, geleceğe dair olumlu değişimler yaratabilecek güç ve umut ışığı ancak bu şekilde yakılabilecektir. Aksi takdirde çocukların eğitim sisteminden uzaklaşması ve yoksulluk kısıncında yaşaması, sosyal dışlanmışlık algısı yaratacaktır. Çocuklarda ortaya çıkacak olan sosyal dışlanmışlık algısının yaratacağı olumsuz etkilerin, toplumsal anlamda telafisi çok zor olacaktır.

Kaynakça

- Basu, K. (1999). Child labor: Cause, consequence, and cure, with remarks on international labor standards. *Journal of Economic Literature*, XXXVII(September 1999), 1083-1119. doi:10.1257/jel.37.3.1083
- Basu, K. ve Van, P. H. (1998). The economics of child labor. *The American Economic Review*, 88(3), 412-427.
- Benek, S. ve Ökten, Ş. (2011). Mevsimlik tarım işçilerinin yaşam koşullarına ilişkin bir araştırma: Hilvan ilçesi (Şanlıurfa) örneği. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(2), 653-676.
- Brady, D. (2005). The welfare state and relative poverty in rich western democracies, 1967-1997. *Social Forces*, 83(4), 1329-1364. doi:10.1353/sof.2005.0056
- Coşkun, M. N. (2012). Türkiye’de yoksulluk: Bölgesel farklılıklar ve yoksulluğun profili. Erişim adresi: <https://www.econstor.eu/bitstream/10419/81643/1/72058034X.pdf>
- Çağrıncı, M. (2008). Tevekkül. Erişim adresi: <https://islamansiklopedisi.org.tr/tevekkul>
- Dağdemir, Ö. (2002). Türkiye ekonomisinde yoksulluk sorunu ve yoksulluk analizi: 1987-1994. Erişim adresi: <http://www.canaktan.org/ekonomi/yoksulluk/ucuncu-bol/dagdemir.pdf>
- Davran, M. K., Sevinç, M. R. ve Cançelik, M. (2020). Şanlıurfa ili köylerinde yaşlıların demografik ve sosyo-ekonomik durumları ile yoksulluk ve yaşlılık algıları. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(73), 1-17. doi:10.17755/esosder.591786
- Davran, M. K., Sevinç, M. R. ve Seçer, A. (2014). Türkiye’de mevsimlik tarım işçisi çocuklar. V. Ceyhan ve diğerleri (Ed.), *Tarımda İş Gücü Piyasası* içinde (C. 3, s. 1184-1192). XI. Ulusal Tarım Ekonomisi Kongresi, sunulmuş bildiri, Samsun, Turkey: Erol Yayıncılık.
- Davran, M. K. ve Tok, N. (2018). Kırsal kesimde yoksulluk algısı ve yaşam memnuniyeti. *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 5(25), 2140-2151. doi:10.26450/jshsr.594
- Durgun, Ö. (2011). Türkiye’de yoksulluk ve çocuk yoksulluğu üzerine bir inceleme. *Bilgi Ekonomisi ve Yönetimi Dergisi*, VI(I), 143-154.
- Edmonds, E. V. (2007). Child labor. T. P. Schultz ve J. A. Strauss (Ed.), *Handbook of Development Economics* içinde (C. 4, s. 3607-3709). Elsevier. doi:10.1016/S1573-4471(07)04057-0
- Gölcük, Ş. (2008). Rızık. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. Erişim adresi: <https://cdn.islamansiklopedisi.org.tr/dosya/35/C35011419.pdf>
- Gülçubuk, B. ve Aluftekin, N. (2004). Türkiye’de kırsal alanda yoksulluğun azaltılmasında hayvancılığın ve hayvansal ürün işleyen kobilerin rolü. *İktisat, İşletme ve Finans Dergisi*, 19(222), 77-90. doi:10.3848/iif.2004.222.9356
- Güngör, M. (2008). Evrensel bir sorun olarak çocuk suçluluğu ve sokakta çalışan ve yaşayan çocuklar. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(1), 25-43.

- ILO. (2020). Child labour. Erişim adresi: <https://www.ilo.org/global/topics/child-labour/lang--en/index.htm>
- ILO-Ankara. (2020). Çocuk işçiliği. Erişim adresi: <https://www.ilo.org/ankara/areas-of-work/child-labour/lang--tr/index.htm>
- Katchova, A. (2013). Multinomial probit and logit models conditional logit model mixed logit Model. Erişim adresi: <https://docs.google.com/file/d/0BwogTI8d6EEiQWVlaV9NbjVGeHM/edit>
- Laderchi, C. R., Saith, R. ve Stewart, F. (2003). Does it matter that we do not agree on the definition of poverty? A comparison of four approaches. *Oxford Development Studies*, 31(3), 243-274. doi:10.1080/1360081032000111698
- Lorcu, F. (2015). *Örneklerle veri analizi SPSS uygulamalı*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Marshall, G. (1999). *Sosyoloji sözlüğü*. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Mert, M. (2016). *SPSS STATA yatay kesit veri analizi bilgisayar uygulamaları*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Moller, S., Huber, E., Stephens, J. D., Bradley, D. ve Nielsen, F. (2003). Determinants of relative poverty in advanced capitalist democracies. *American Sociological Review*, 68(1), 22-51. doi:10.2307/3088901
- Ravallion, M., Datt, G. ve Walle, D. van de. (1991). Quantifying absolute poverty in the developing world. *Review of Income and Wealth*, 37(4), 345-361. doi:10.1111/j.1475-4991.1991.tb00378.x
- Ray, R. (2000). Child labors child schooling, and their interaction with adult labor. *World Bank Economic Review*, 14(2), 347-367. doi:10.1093/wber/14.2.347
- Sevinç, G. ve Sevinç, M. R. (2012). Gezici mevsimlik tarım işçisi ailelerin ilköğretim seviyesindeki çocuklarının eğitim sorunları. C. Oğuz ve diğerleri (Ed.), (C. 2, s. 1122-1128). 10. Ulusal Tarım Ekonomisi Kongresi, sunulmuş bildiri, Konya: Selçuk Üniversitesi.
- Sevinç, M R, Davran, M. K., Özel, R. ve Sevinç, G. (2014). Şanlıurfa Semt Pazarlarında Taşıyıcılık Yapan Çocuk İşçiler. *Harran Tarım ve Gıda Bilimleri Dergisi*, 18(3), 21-31.
- Sevinç, M. R. ve Davran, M. K. (2017). *Adana ilinde mevsimlik tarım işçiliğinin sosyo-ekonomik yapısı ve geleceği*. Ankara: Tarımsal Ekonomi ve Politika Geliştirme Enstitüsü (TEPGE) Yayın No: 283.
- Sizege, Ç. (2017). Multinomial probit modelinde bayes yaklaşımı: Türkiye’de yağ tüketim tercihinin incelenmesi. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(2), 441-459.
- Stata Corp LLC. (2019). *STATA user’s guide*. Texas, USA: Stata Press.
- TUIK. (2018). Dünya nüfus günü, 2018. Erişim adresi: http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=27589&utm_source=feedburner&utm_medium=feed&utm_campaign=Feed%3A+tuikb

- ulten+%28T%C3%9C%C4%B0K-
Haber+B%C3%B0ltenleri+%28Son+1+Ay%29%29
- TUIK. (2019). Bölgesel gelir ve yaşam koşulları araştırması sonuçları, 2018. Erişim adresi:
<http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=30756>
- TUIK. (2020a). İstatistiklerle çocuk, 2019. Erişim adresi:
<http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=33733>
- TUIK. (2020b). Çocuk işgücü araştırması, 2019. Erişim adresi:
<http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=33807>
- TUIK. (2020c). Çocuk nüfusu oranı, 2019. Erişim adresi:
<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=206&locale=tr>
- TUIK. (2020d). İstatistiklerle aile, 2019. Erişim adresi:
<http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=33730>
- TUIK. (2020e). İşgücü istatistikleri, Şubat 2020. Erişim adresi:
<http://tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=33786>
- TUIK. (2020f). İşsizlik oranı. Erişim adresi:
<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=102&locale=tr>
- UNICEF. (2017). *A world free from child poverty*. New York, USA: UNICEF.
- Yavuz, Y. Ş. (2008). Kader. Erişim adresi:
<https://islamansiklopedisi.org.tr/kader>

